

STATENS MUSEER FÖR VÄRLDSKULTUR

NATIONAL MUSEUMS OF WORLD CULTURE

YTTRANDE

2016-03-15

Dnr 440/2015

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

SOU 2015:89 Ny museipolitik. Betänkande av Museiutredningen 2014/15

Statens museer för världskultur har anmodats svara på denna remiss (instans nr 69). Utredningen har diskuterats i sin helhet i en arbetsgrupp med representanter för ledning och personal vid Statens museer för världskultur. Myndigheten lämnar härmed sitt yttrande.

Allmänna bedömningar

Statens museer för världskultur (SMVK) är positiv till utredningen. Den är till övervägande del genomarbetad och lyhörd för museernas perspektiv. Den historiska återblicken över såväl sektorns historia, som över tidigare utredningar på området, ger en bra utgångspunkt för de bedömningar och förslag som sedan följer.

Museilagen och de nya förordningarna vill tydligt värna kärnverksamheternas betydelse och museernas ställning som fria kunskapsinstitutioner i samhället, samtidigt som mer fokus läggs på sektorns egen kompetens och vilja att utvecklas. I tider av omfattande samhällsförändringar kan museerna spela en central roll i det demokratiska samtalet. Vi ser den föreslagna museilagen som viktig, men mer av symbolisk karaktär då den saknar sanktionsmöjligheter.

SMVK hade gärna sett mer visionära skrivningar kring museernas framtida roll i samhället. Som förvaltare av individuella och kollektiva föremål och minnen har museerna unika möjligheter att ge perspektiv på samtiden och vara trygga, demokratiska platser där förutsättningar för vår gemensamma framtid diskuteras. Eftersom Världskulturmuseerna ansvarar för samlingar med en internationell kontext har vi en särskild roll i det svenska sammanhanget och kan ge viktiga inspel i de stora globala frågorna om identitet, migration och social hållbarhet.

SMVK ställer sig även positiv till förslaget att införa ett system för kvalitetssäkring och vill betona att det i första hand bör användas för att utveckla verksamheter, snarare än att vara styrande. Myndigheten välkomnar förslagen på incitament för ökad samverkan och att frigöra medel för densamma. Vi ser ett stort behov för museerna att utveckla strategiskt publikarbete för att bli mer relevanta, nå fler och nya besökare och menar att det är från denna utgångspunkt kvalitetsarbetet bör utgå.

Utredningen innehåller dels bedömningar, dels förslag. Vi väljer att lämna preciserade synpunkter och kommentarer på ett antal av förslagen i kapitel 10.

STATENS MUSEER FÖR VÄRLDSKULTUR

NATIONAL MUSEUMS OF WORLD CULTURE

YTTRANDE

2016-03-15

Dnr 440/2015

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

10.3 Slå fast museernas ställning i en lag

SMVK tillstyrker förslaget.

SMVKs bedömning är att hänvisningarna till arkivlagen och bibliotekslagen är bra och menar att det i sammanhanget också finns paralleller till universitetens ställning vad gäller självständighet.

10.3.1 Lagen ska gälla det allmänna museiväsendet

SMVK tillstyrker förslaget om att lagen ska gälla det allmänna museiväsendet bestående av statliga museer, regionala museer, kommunala museer och övriga offentligt styrda museer. Dock förordar myndigheten ICOMs definition av museer även om lagen givetvis kan innefatta även fler typer av utställningsinstitutioner än museer.

10.3.2 De allmänna museernas ändamål

SMVK tillstyrker förslaget om ändamålsparagraf.

10.3.3 Respektera museernas fria ställning

SMVK tillstyrker förslaget.

Det finns en bra balans i resonemanget om att huvudmannen inte får vidta åtgärder som syftar till att inskränka museets fria ställning och det faktum att institutionerna även fortsättningsvis kan få specifika uppdrag i t.ex. regleringsbrev.

10.3.4 Tillgänglig och kvalitativ publik verksamhet

SMVK tillstyrker förslaget och delar uppfattningarna vad gäller allsidighet, öppenhet, kvalitet och tillgänglighet. Vi anser att lagstifta om tillgänglighet *för alla* är en viktig målsättning, men lagförslaget kommer att vara svårt att leva upp till för vissa museer utifrån ekonomiska och praktiska förutsättningar.

10.3.5 Kunskapsuppbyggnad av hög kvalitet

SMVK tillstyrker förslaget.

Det är bra att utredningen lyfter fram det mer flexibla begreppet ”kunskapsuppbyggnad”. Därigenom manifesteras museernas roll som kunskapsinstitutioner bredvid universitet, bibliotek och skolverksamhet. Museerna har sina rötter i vetenskaplig kunskapsstradition och har därigenom ett stort kunskapsmässigt förtroendekapital att förvalta. I tillägg ger samlingarna och vårt publika uppdrag unika möjligheter till dialog med andra kunskapssystem och erfarenheter vilket kan leda till att nya lärandeprocesser skapas.

YTTRANDE

2016-03-15

Dnr 440/2015

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

10.3.6 En aktiv samlingsförvaltning

SMVK tillstyrker förslaget.

Dock menar myndigheten att lagtextens formulering (§11) kring "överlåtelse" inte innebär någon nämnvärd förenkling av nuvarande hantering, eftersom texten inte omfattar de särskilda omständigheter som råder vid s.k. repatriering till utlandet. Att den föreslagna lagtexten slår fast att överlåtelse får ske när föremålen "inte behövs för verksamheten" och i första hand till "andra museer som omfattas av denna lag" utesluter de flesta repatrieringsärenden.

De samlingar som Statens museer för världskultur förvaltar är en del av ett globalt gemensamt kulturarv. Föremålen bevarande, betydelse och laddning tolkas därmed på skiftande sätt av intressenter från olika delar av världen. Detta kräver i sin tur särskilda etiska överväganden vid eventuella planer på överlåtelse eller destruering. Myndigheten menar att de etiska aspekterna på en aktiv samlingsförvaltning kunde framgått tydligare i lagförslagets lydelse; Förslag till museilag § 11.

Den globala karaktären gör att myndigheten emellanåt står inför internationella repatrieringskrav. För att ett överförande av ägandeskapet ska kunna ske i sådana fall krävs för närvarande ett regeringsbeslut. Även i detta avseende bör museilagen vara tydligare och stadga huruvida nuvarande modell ska kvarstå eller om ändringar bör göras. Vidare är bedömningen att användningen av marknadsvärde som en grund för kassering irrelevant.

Avslutningsvis menar myndigheten att de åtgärder som har störst betydelse för en effektivare aktiv samlingsförvaltning, utifrån vårt perspektiv, är begränsad accession samt förtätning av befintliga magasin.

10.3.7 Statliga museerna ska nå hela landet

SMVK tillstyrker förslaget.

Myndigheten delar utredningens bedömning att de centrala museerna bör ha ett särskilt ansvar i detta avseende och att de behöver ha en större andel lättrorliga verksamheter. Samtidigt är det kostnader förknippade med detta t.ex. vad gäller utvecklandet av digitalt publikt utbud och turnerande verksamhet. Myndigheten förordar en självkostnadsprincip inom ramen för full kostnadstäckning vid turnerande av utställningar och föremålsutlån.

STATENS MUSEER FÖR VÄRLDSKULTUR

NATIONAL MUSEUMS OF WORLD CULTURE

YTTRANDE

2016-03-15

Dnr 440/2015

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

10.3.8 Alla museer ska samverka

SMVK tillstyrker förslaget.

Med hänvisning till ovan menar dock myndigheten att en självkostnadsprincip inom ramen för full kostnadstäckning bör råda vid utlån. Erfarenheten är att det kan vara relativt stora kostnader i arbetstid och konservering förknippade med föremålsutlån.

10.4 Förändringar i organisationsstrukturen

SMVK tillstyrker förslaget och ser en styrka i att utredningen resonerar utifrån innehållsmässiga perspektiv snarare än administrativa.

10.5 Inrätta en ny myndighet för museifrågor

SMVK tillstyrker förslaget i princip, och ser fördelar med en myndighet för museifrågor som kan samordna och hålla ihop de branschspecifika frågor som i dag hanteras av Myndigheten för kulturanalys, Riksutställningar och Kulturrådet. SMVK tar dock inte ställning till om nedläggning, ombildning eller nytt uppdrag som ges befintlig myndighet.

När det gäller uppgifterna är förslaget om att driva utvecklingen av kvalitetssystem som innefattar kollegial granskning positivt. Dock menar Statens museer för världskultur att kvalitetsarbetet måste ha betydligt vidare representation. Aktörer bör representera såväl den internationella museisektorn som andra relevanta verksamheter. Detta för att bidra med nya perspektiv och undvika en allt för intern process.

Givet ansvaret för kvalitetsarbete blir också den föreslagna myndighetens ansvar för statistik och viss framtidsinriktad omvärldsbevakning ändamålsenligt. Med detta sagt är det dock viktigt att påminna om att en ansenlig del av omvärldsbevakningen i sektorn görs av de enskilda institutionerna i samband med planering och genomförande av verksamhet. Här skulle den nya myndigheten kunna spela en roll som nod med system för att förenkla spridningen av kunskaper och erfarenheter.

Statens museer för världskultur vill också framhålla att delar av de bidrag som ska fördelas av den nya myndigheten bör vidgas till att även möjliggöra internationell samverkan/samarbeten.

Avslutningsvis bedömer utredningen förslaget som kostnadsneutralt. Här ställer sig Statens museer för världskultur tveksam givet den mängd uppgifter som åläggs den nya myndigheten.

10.5.1 Kvalitetsgranskning genom kollegial granskning

Statens museer för världskultur tillstyrker förslaget (se ovan)

STATENS MUSEER FÖR VÄRLDSKULTUR

NATIONAL MUSEUMS OF WORLD CULTURE

YTTRANDE

2016-03-15

Dnr 440/2015

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

10.5.2 Fördela statsbidrag inom museisektorn

Statens museer för världskultur tillstyrker förslaget.

Det är positivt att medel för samverkansprojekt frigörs. Varför utställningsmediet pekas ut som särskilt prioriterat är emellertid oklart. Här skulle förslaget tjäna på en bredare skrivning om ”publik verksamhet”. För att förebygga att projekten inte bara ska bli isolerade och temporära bör också en formulering läggas till förordningen om att projekt som leder till hållbara resultat/förändringar ska förordas. Vidare betonas utbyten av nationell karaktär vilket är onödigt. I linje med vad som anförts ovan, bedömer myndigheten att betydelsen av internationell samverkan är minst lika stor.

När det gäller bedömningsprocessen av olika ansökningar skriver utredningen att de definitiva formerna för detta bör beslutas av den nya myndigheten. Statens museer för världskultur menar dock att ett sådant beslut måste föregås av en vidare dialog med sektorn.

10.5.3 Pröva frågor om utställningsgarantier

SMVK tillstyrker förslaget.

10.5.4 Bistå museerna i frågor om digitalisering

SMVK tillstyrker förslaget.

Myndighetens bedömning är att museerna behöver fortsatt stöd och samordning. Dock anser myndigheten att utredningen inte tillräckligt tydligt lyfter fram vilken stor framtida utmaning digitaliseringen faktiskt utgör för museerna samt att både gemensam infrastruktur och resurser för digitalisering såväl som bearbetning (curerat, pedagogiskt) av det digitaliserade materialet helt saknas.

En ändamålsenlig placering av rollen för den stödjande, samordnande och utvecklande funktion som efterfrågas bör göras utifrån den utvärdering av Digisam som för närvarande pågår och de rekommendationer som följer därav.

10.5.5 Statistik och omvärldsbevakning

SMVK tillstyrker förslaget (se ovan under 10.5)

10.6 Se över instruktioner och styrdokument

SMVK tillstyrker förslaget.

Vid sidan av de förändringar som blir följden av övriga förslag i utredningen, är det önskvärt med vissa preciseringar i instruktionerna.

STATENS MUSEER FÖR VÄRLDSKULTUR

NATIONAL MUSEUMS OF WORLD CULTURE

YTTRANDE

2016-03-15

Dnr 440/2015

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

10.6.1 Anslag och avgiftsinkomster

SMVK tillstyrker förslaget.

Givet utvecklingen av den statliga grundfinansieringen välkomnar myndigheten möjligheterna att ta med sig överskott över tre procent till nästkommande budgetår samt att sälja varor och tjänster utöver full kostnadstäckning. Dessa åtgärder är önskvärda om museernas egenfinansiering ska kunna öka och möjligheterna till långsiktig planering förbättras.

SMVK finner det dock anmärkningsvärt att frågan om de centrala museernas hyror inte behandlas av utredningen då dessa varit en problematisk fråga under lång tid. Idag går en ökande andel av de centrala museernas verksamhetsanslag tillbaka till staten i form av hyror. Vi anser att modellen med marknadshyra i kombination med utebliven full kostnadstäckning för ökade hyreskostnader inte är långsiktigt hållbar ur verksamhetens perspektiv. Vi uppmanar regeringen att överväga en annan hyressättningsmodell/finansiering för fastigheter för museiverksamhet.

I detta ärende har överintendent Ann Follin beslutat efter föredragning av Karl Magnusson och i närvaro av myndighetens arbetsgrupp för remissvaret.

Göteborg dag som ovan

Ann Follin
Överintendent
Statens museer för världskultur

Karl Magnusson
Avdelningschef
Utställningar och
Museimiljö, Gbg